

Høring – regulering av fisket etter leppefisk i 2015

Innledning

Målet om å opprettholde det biologiske mangfoldet, altså å sikre at utøvelsen av fisket verken skal true vedkommende bestand eller økosystemets funksjonsmåte ligger i bunn for all fiskeriforvaltning. I tillegg har myndighetene mer ambisiøse mål med hensyn til bestandsstørrelse og økonomisk avkastning for mange av de artene vi forvalter. Forvaltningsmålet er et konkret og operasjonelt mål, og det skal være en klar sammenheng mellom forvaltningsmålet som er satt for leppefisk og de tiltakene som innføres. Det norske forvaltningsmålet for leppefisk er «øke langtidsutbyttet ut over dagens nivå».

Leppefisk, hovedsakelig berggyllt, bergnebb, grønngyllt og grasgyllt, brukes som rensefisk i havbruksnæringen, som et alternativ til eller sammen med medikamentell avlusning. Forbruket av midler mot lakselus målt i kilo fortsatte å øke i 2013, og den økte bruken av lusemidler sier noe om den alvorlige lusesituasjonen i oppdrettsnæringen. Midlene mot lakselus har stadig mindre effekt og problemene med resistens øker. Samtidig har vi begrenset kunnskap om hvilken effekt legemidlene som brukes i lusebehandlingen har på kystnære bestander og miljøet. Sett i denne sammenheng vil rensefisk være et viktig supplement til legemidler også i 2015, og målsettingen for forvaltningen av leppefisk må også ta hensyn til den gode effekten leppefisk har for å redusere antall lus i sjøen. Effektiv avlusning sikrer velferden til villaks og sjøørret.

Fiskeridirektøren har ved fastsetting av reguleringstiltakene i perioden 2011 – 2014 vektlagt den positive effekten villfanget leppefisk har for å redusere antall lus i sjøen, samtidig som leppefiskbestandene blir tatt vare på. Havbruksnæringen har stort fokus på å finne metoder for å redusere antall lakselus, og det forventes at rensefisk vil ha en sentral rolle i den ikke medikamentelle behandlingen av lakselus i årene fremover. Det er stor underdekning av oppdrettet rensefisk og langt igjen før næringen kan få tilgang på rensefisk hele året. Villfanget leppefisk vil derfor også i tiden fremover være ett av virkemidlene som inngår i «pakken» av verktøy mot lakselus, og det er ikke forventet at etterspørselen vil bli redusert. Reguleringsopplegget har derfor som formål å sikre et bærekraftig fiske, samtidig som den positive effekten leppefisk har for å redusere antall lus i sjøen vektlegges.

Regulering av leppefisk i 2015

Reguleringen av leppefisk har siden 2011 stort sett vært uendret. Fisket har vært regulert med åpningsdato, minstemål, redskapsbegrensning, krav til røkting og krav til deltakelse. Tiltakene har primært hatt som formål å sikre rekruttering og å hindre en for høy bidødelighet i fisket etter leppefisk til omsetning.

Kunnskapen om leppefisk var begrenset da reguleringene ble innført i 2011, og Fiskeridirektoratet var derfor forberedt på å tilpasse reguleringene. Fisket ble evaluert i forkant av 2012 sesongen, og det var kun små justeringer mht. minstemålet som ble gjort.

Fiskeridirektoratet ønsker å vurdere og eventuelt justere reguleringene i fisket etter leppefisk i forkant av 2015 sesongen. Havforskningsinstituttet har i denne forbindelse gitt Fiskeridirektoratet råd basert på ny og oppdatert kunnskap. Disse rapportene er vedlagt høringen. Det vises også til rapporten *Bærekraftig uttak og bruk av leppefisk* fra arbeidsgruppe om bærekraftig uttak og bruk av leppefisk¹.

Norsk forvaltningsmål er å «øke langtidsutbyttet ut over dagens nivå», og det er relevant å stille spørsmål ved om beskatningen av leppefisk er bærekraftig og om forvaltningstiltakene gjenspeiler det fastsatte forvaltningsmålet.

Det registrerte uttaket av leppefisk har økt betydelig de senere årene. Leppefisken er stedbunden, og synes å holde seg til et begrenset område. Mange lokale bestander gjør det vanskelig å fastslå bestandsstørrelse og effekten av fiske. Enkelte lokale bestander kan være sterkt beskattet samtidig som andre nærliggende bestander kan nærmest være upåvirket.

Antall	2013	2014
Annen leppefisk		2 789
Berggyllt	1 205 033	1 255 765
Bergnebb	8 905 461	11 598 269
Gressgyllt	265 866	356 974
Grønngyllt	5 105 939	7 865 265
Rødnebb	1 685	200
Totalsum	15 483 984	21 079 262

Kilde : Fiskeridirektoratet

Havforskningsinstituttets «referanseflåte» er et nettverk av leppefiskere langs hele kysten som sender inn detaljert fangstinformasjon. Fangstratene² kan benyttes som indikatorer på endringer i bestanden (dersom redskap- og miljøparametere er uendret). Resultatene fra referanseflåten i perioden 2011 – 2013 viser store geografiske variasjoner mellom artene, og stor variabilitet over fangstperioden per art og lokasjon. Dataene viser ingen mønster over fangsts sesongen, dvs. at dataene indikerer ikke at fangstratene går ned mot slutten av sesongen. Med unntak av deler av Hordaland er også fangstratene for art og lokasjon stabilt. For områdene rundt Stord, Austevoll, Tysnes og Hardanger, er det imidlertid tegn til nedgang. Havforskningsinstituttet viser til at tre år er for kort tid til å kunne si noe om bestandsendring, men ut ifra en føre-var-tilnærming så bør tiltak vurderes.

Åpningstidspunkt / Fredningstid

Generell om åpningstidspunkt / fredningstid

Åpningstidspunktene er omdiskuterte. Leppefisken trekker dypere om vinteren og er ikke fangstbar fra sen høst til litt ut på våren. Oppdrettsnæringen har behov for rensefisk hele året, og ønsker tilgang på villfanget leppefisk så tidlig som mulig, siden dette kan redusere eller eliminere behovet for kjemisk avlusning om våren. Leppefisken er mest sårbar i gyteperioden, og ro i denne perioden er viktig for å sikre en videreføring av bestanden.

Fisket etter leppefisk er regulert med en felles åpningsdato for alle leppefiskartene, men med en geografisk differensiert åpningsdato. I 2014 var åpningsdatoene som følger;

- på kyststrekningen fra grensen mot Sverige til og med Vest Agder åpnet fisket 27. mai,

¹ Tilgjengelig fra Fiskeridirektoratets nettsider: <http://www.fiskeridir.no/fiske-og-fangst/rapporter-utredninger/2014/baerekraftig-uttak-og-bruk-av-leppefiske>.

² CPUE – beholdte pluss utsatte individer per redskap og døgn.

- på kyststrekningen Rogaland til og med Sogn og Fjordane åpnet fisket 17. juni,
- på kyststrekningen Møre og Romsdal til og med Nordland åpnet fisket 1. juli.

Åpningstidpunktet har vært uendret siden 2011, med unntak for små justeringer på dager.

Havforskningsinstituttet viser til at gytetidspunkt og gytelengde for de ulike leppefiskartene varierer med område og mellom år. Data fra Austevoll viser at det er klart at gytesesongen er sterkt temperaturpåvirket, og Havforskningsinstituttet ønsker å kartlegge hvordan gytesesongoppstart påvirkes av temperatur nærmere over en tre-års periode.

Havforskningsinstituttet anbefaler mht. rekruttering for de ulike leppefiskartene følgende åpningsdatoer;

- på kyststrekningen fra grensen mot Sverige til og med Vest-Agder åpnes fisket 25. juni,
 - på kyststrekningen Rogaland til og med Sogn og Fjordane åpnes fisket 9. juli, og
 - på kyststrekningen Møre og Romsdal til og med Nordland åpnes fisket 16. juli,
- eller ideelt at fisket åpner når hovedgytingen er over basert på et prøvofiske, og at disse datoene holdes fast i den tre-års perioden videre datainnsamling gjøres.

Havforskningsinstituttet har dokumentert at uttak av grønngylthanner med reir fører til at reirene blir tømt for egg av andre fisk i løpet av få minutter. Fiske i gytetfeltene kan således ha større effekt på rekrutteringen enn bare uttak av den voksne fisken.

Havforskningsinstituttet har dokumentert at leppefisk er mest mottakelig for bakterielle sykdommer i gyteperioden. Fiske, transport og bruk av leppefisk i gytetiden resulterer i økt sykdomsfrekvens, økt dødelighet og økt risiko for smittespredning. Dette gir dårlig velferd for leppefisken og høy dødelighet av leppefisk i merdene.

Uttak og bruk av leppefisk må veies opp mot andre virkemidler mot lakselus som oppdretteren har til disposisjon. Fredningstiden har som mål å sikre rekruttering. Med unntak for deler av Hordaland synes det ikke å være indikasjoner på bestandsnedgang når det gjelder leppefisk, til tross for et intensivt leppefiske de siste årene. Reguleringstiltakene har også som formål å redusere dødeligheten slik at mest mulig av den fisken som fanges og leveres kan nyttes som lusespisere i merden. Forskning viser at det er sammenheng mellom gyteperiode og dødelighet. Tilbakemeldinger fra fiskere og oppdrettere underbygger dette, og viser at dødeligheten etter transport og utsetting i merd er høyest etter denne perioden. Oppdretterne ønsker ikke å kjøpe gytetmoden fisk, som har vist seg å være særlig sårbar og utsatt for dødelighet.

Fiskeridirektoratet mener at en felles åpningsdato for alle artene fungerer hensiktsmessig og har ikke til hensikt å endre dette. Fiskeridirektoratet vurderer å endre de geografisk differensierte åpningstidspunktene til mer å samsvare med anbefalingen fra Havforskningsinstituttet, og ber høringsinstansene synspunkt på dette.

Særskilt åpning for fiske etter berggylt

På Sørlandet har fisket etter berggylt tradisjonelt startet i begynnelsen av mai. Fra reguleringene ble innført i 2011 har det vært et ønske fra fiskere i sør å få muligheten til å starte et tidlig fiske etter berggylt, samtidig som fisket etter de andre leppefiskartene er stengt.

Siden redskapen ikke selekterer på art, har det vært sett som en utfordring at dette tidlige fisket etter berggyllt også ville fange annen leppefisk som er underlagt gytefredning.

Fiskeridirektoratet har siden reguleringene ble innført ønsket å bidra til å utvikle selektive redskap i fisket etter leppefisk med teiner og ruser. Havforskningsinstituttet har i denne perioden opparbeidet kunnskap om seleksjonsinnretninger, og viser til det ikke er mulig å drive et selektivt fiske med ruse etter berggyllt på Skagerrak-kysten i mai. Samtidig fiskes berggyllt delvis før den er gytemoden, og Havforskningsinstituttet anbefaler at det ikke fiskes berggyllt når den kommer opp for å gyte. På Vestlandet er gytelsesongen i mai og juni.

Ut i fra en samlet vurdering anbefaler Fiskeridirektoratet at det ikke åpnes for et tidlig fiske etter berggyllt, samtidig som fisket etter de andre leppefiskartene er stengt. Det bes om høringsinstansenes syn på dette.

Minstemål

Minstemål er et virkemiddel som sikrer at en ikke tømmer lokaliteten for leppefisk, men gir mulighet for rekruttering. Det generelle minstemålet ble satt til 11 cm i 2011, med unntak for leppefisk fisket fra og med Trøndelag og nordover. Her ble minstemålet satt til 9 cm i 2011 og 10 cm i 2012 og 2013³. Fra og med 2014 gjelder det generelle minstemålet på 11 cm hele landet.

Basert på størrelse ved gyting anbefaler Havforskningsinstituttet at minstemålet for bergnebb og grasgyllt settes til 11 cm, men at minstemålet for grønngyllt bør økes til 12 cm. Når det gjelder berggyllt tillates det i dag fiske på fisk som ikke er kjønnsmoden. Havforskningsinstituttets data viser at kjønnsmoden berggyllt er 17-20 cm, og de anbefaler derfor et minstemål på 20 cm for berggyllt.

De ulike artene av leppefisk er ikke jevnt fordelt i utbredelsesområdet, og der er lokale variasjoner. Forskning viser at det også gjennom sesongen er variasjoner i artssammensetningen. Videre er størrelse, kroppsfasong og livsstrategier forskjellig for de enkelte leppefiskartene. Reguleringsmessig har leppefisk blitt behandlet som *en art* fordi fisket med teiner og ruser fanger alle leppefiskartene som er på fangstområdet, og en har ikke kunnet gjennomføre et målrettet fiske etter en (flere) leppefiskart(er).

Fiskeridirektoratet ber om innspill på Havforskningsinstituttet sitt forslag om å øke minstemålet på grønngyllt til 12 cm og minstemålet på berggyllt til 20 cm.

Deltakelse i fisket etter leppefisk

Deltakelsen i fisket etter leppefisk har vært regulert siden 2011. Det er forbudt for fritidsfiskere å fiske leppefisk med teiner og ruser. Fritidsfiskere kan likevel søke om adgang til å drive et slikt fiske dersom de har en leveringsavtale. For yrkesfiskere er det i tiden fra og med 1. mai til og med 31. desember forbudt å sette ut ruser på kyststrekningen fra grensen

³ Havforskningsinstituttet har gjennomført studier av alder og vekst hos vill leppefisk (Rapport fra Havforskningen Nr. 3-2014 og Norsk fiskeoppdrett#8.2013), og det er ingen indikasjon på at leppefisk vokser seinere i den nordlige delen av utbredelsesområdet for leppefisk.

mot Sverige til og med Møre og Romsdal fylke. Fiskeridirektoratet kan etter søknad gi manntallsførte fiskere tillatelse til å sette ut ruser til fangst av leppefisk for omsetning. Fiskeridirektoratet foreslår å videreføre eksisterende regulering.

Redskapstype og redskapsmengde

Leppefisk fanges med teiner og ruser. Det foreligger ingen kunnskap som danner grunnlag for å foreslå en endring av gjeldende regulering mht. hvilken redskapstype som kan brukes i fisket etter leppefisk til omsetning.

Fra 2011 ble det innført redskapsbegrensning i tiden før fisket er åpnet i hele landet. Et merkeregistrert fartøy kan før fisket er åpnet i hele landet ikke benytte mer enn 100 teiner eller ruser til sammen. Redskapsbegrensningen gjelder også når samme person eller de samme personene benytter flere fartøy. Redskapsbegrensningen har som formål å sikre god kvalitet og høy overlevelse for fisken, også den som settes tilbake i sjøen, og en målsetting om å redusere fangsteffektiviteten til de mest fangsteffektive fartøyene i fredningstiden. I 2014 er redskapsbegrensningen på Sørlandet utvidet til å gjelde hele året.

Redskapsmengden varierer med hvilket redskap som benyttes og hvor i landet en fisker. For å kunne røkte redskapen en eller flere ganger om dagen, er det begrenset hvor mye redskap fiskeren kan ha stående i sjøen.

Fiskeridirektoratet foreslår å videreføre gjeldende regulering.

Røkting av redskap

Av hensyn til leppefiskens velferd og for å sikre høy kvalitet og overlevelse er det innført krav om daglig røkting, med unntak for søn- og helligdager.

Fiskeridirektoratet foreslår å videreføre gjeldende regulering.

Seleksjonsinnretninger

Seleksjonsinnretninger generelt

Resultat fra delprosjektet *Fangst, mellomlagring og transport*⁴⁴ viser at bifangst andelen fra andre arter enn målarten var relativt lav, mellom 4 og 10 % for teiner og mellom 5 og 12 % for ruser. Det er tydelige variasjoner i bifangst av andre arter enn leppefisk fra område til område. I tillegg til at vi ønsker å begrense bifangst av annen fisk og skalldyr i redskapen, kan disse også beite på eller stresse og skade leppefisken. Innblanding av leppefisk under minstemålet var imidlertid stor. I teiner var 1 av 2 (54 %) leppefisk under minstemål, mens for ruser var forholdet 1 av 3 (33 %).

Data fra referansefiskere tyder imidlertid på at bifangst av andre arter varierer mye mellom områder og tid på året, og kan være betydelig for enkelte arter. Også for referansefiskerne var

⁴⁴ Rapport fra Havforskningen Nr. 3-2014. Sluttrapport FHF-prosjekt#900609.

innblanding av leppefisk under minstemål stor og avhengig av leppefisk art. Resultatene kan derfor ikke generaliseres.

Fiskeridirektoratet mener at det er viktig å ta i bruk seleksjonsinnretninger i fisket etter leppefisk for å kunne fiske målrettet etter leppefisk til omsetning. Når mengden uønsket fangst begrenses i størst mulig grad, vil det bidra til å lette sorteringsarbeidet og redusere uønsket dødelighet. Fiskeridirektoratet varslet derfor i mars 2014 et forsøksfiske som hadde som formål å fremskaffe kunnskap slik at krav til seleksjon i redskapen kunne innføres fra 2015.

Forsøk med seleksjonsinnretninger i leppefiskredskap viser til at fastsetting av størrelse på fluktåpning for å unngå fisk under minstemål, i hovedsak bør baseres på forsøk utført utenfor gytesesongen. Dette fordi det er bredden på fisken som er bestemmende for hvorvidt leppefisken kan passere gjennom en spalte med en gitt bredde, og i tiden før gyting spiles buken ut når eggene modnes.

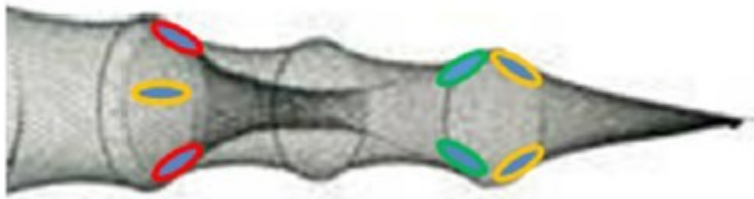
Havforskningsinstituttet anbefaler ved et minstemål for leppefisk på 11 cm at det brukes en fluktåpning med 13 mm fluktåpning. Dersom minstemålet økes til 12 cm for en eller flere leppefiskarter, anbefales 15 mm som minste fluktåpning.

En fluktåpning på 13 mm vil ha en middeleleksjon på 11-12 cm leppefisk. Tilsvarende vil en fluktåpning på 15 mm ha en middeleleksjon på 12-13 cm leppefisk. Det vil si at selv ved en fluktåpning på 13 mm, vil det bli holdt tilbake fisk under minstemål som må sorteres ut manuelt. Vi har ikke god kunnskap om overlevelse ved gjenutsetting, men jo mer fisken håndteres jo større sannsynlighet er det for at den ikke overlever. Det beste er derfor å unngå at fisk som ikke skal brukes tas om bord i båten. Leppefisken er stasjonær og bunntilknyttet og dersom den ikke slippes ut igjen der hvor den ble fangstet, vil den ikke finne veien «hjem» igjen, slippes den på dypt vann overlever den neppe.

Havforskningsinstituttet har anbefalt et minstemål på 11 cm for bergnebb og grasgylt, 12 cm for grønngylt og 20 cm for berggylt. Med unntak for deler av Hordaland gir fangstratene ikke indikasjoner på at fisketrykket er for høyt. For deler av Hordaland har Havforskningsinstituttet imidlertid anbefalt at føre-var bør vurderes. En seleksjonsinnretning med 15 mm fluktåpning er et tiltak som bidrar til å redusere beskatningstrykket. Å innføre 15 mm fluktåpning, vil også være et virkemiddel som hindrer andre områder å havne i tilsvarende situasjon som deler av Hordaland.

Havforskningsinstituttet viser til at seleksjonseffektiviteten sannsynligvis er relatert til tilgjengeligheten til fluktåpning og at redskapen bør derfor være utstyrt med et minste antall fluktåpninger, anslagsvis 5 stk. Havforskningsinstituttet viser til at fluktåpning må plasseres slik at de ikke dekkes/blokkeres. I teiner bør det være fluktåpning i både inngangskammer og fangstkammer. I ruser bør det være fluktåpning i posen og nest bakerste kammer.

Fiskeridirektoratet vil ut i fra en samlet vurdering påby fluktåpning som minst er 15 mm x 70 mm. Fluktåpningene skal plasseres slik at leppefisken lett kan ta seg ut av redskapen. I teiner skal det være minst fem fluktåpninger i hvert kammer. Fluktåpningene kan være plassert i rekke eller enkeltvis. Det skal være minst fem fluktåpninger i ruse, plassert i hht. gul og røde ringer i figur 1. Fluktåpningene skal være spent opp i en fast ramme. Fiskeridirektoratet ber om høringsinstansenes synspunkt på krav til fluktåpning.

Figur 1: Plassering av fluktåpningene i ruser (sett ovenifra).

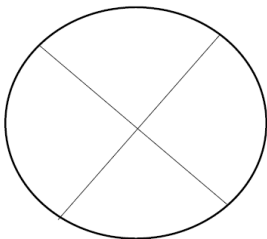
Notrist (kryss) i ruser

Fluktåpninger løser ikke problemer med bifangst av andre arter enn leppefisk, som for eksempel hummer og større torsk.

Havforskningsinstituttet har utført pilot studier hvor en har testet ut om en ring (90 mm diameter) eller notrist (70 mm helmaske) i første kalven på rusen minsker uønsket fangst. De foreløpige resultatene tydet på at både ring og notrist minsker fangsten av større torsk. Også antall taskekrabbe ser ut til å bli redusert. Imidlertid tydet resultatene på at fangsteffektiviteten av leppefisk over minstemål ble noe redusert.

Resultat fra prøvefisket i mai 2014 viser at «kryss» i åpningen på leppefisk rusene ikke påvirker fangsten av leppefisk for noen av leppefiskartene, og reduserer innblanding av skalldyr, som for eksempel krabbe. Havforskningsinstituttet anbefaler på bakgrunn av dette at det stilles krav om notrist/kryss i alle ruser som benyttes i fisket etter leppefisk.

Fiskeridirektoratet vil innføre påbud om notrist/kryss (jfr. figur 2) i alle ruser som benyttes i fiske etter leppefisk fra 2015, og ber om høringsinstansenes syn på dette.

Figur 2. «Kryss» i ruser.

Til «krysset» benyttes kraftig fiskeline/fiskegøtt tykkelse 0.4 – 0.5 mm.

Nylonline har vært brukt tidligere. Krysset skal stå i 90 graders vinkel på hverandre.